

METHODOLOGY OF DEVELOPING READING LITERACY AND ESSAY WRITING SKILLS IN UZBEKISTAN LANGUAGE EDUCATION

Sh.Polvanova

Doctoral student of the Department of Uzbek Language, National Institute of Pedagogy

Article history:	Abstract:
Received: 26 th October 2025 Accepted: 24 th November 2025	The issues of developing students' reading literacy and essay writing skills in Uzbek language education are discussed. The author substantiates the interdependence of listening comprehension, reading, speaking and writing skills in language teaching. The article scientifically and methodologically analyzes effective methods of organizing listening activities, criteria for selecting educational materials, and principles for developing tasks.

Keywords: pronunciation, listening, skill, task, essay, story, text, monologue, intensive

O'ZBEK TILI TA'LIMIDA O'QISH SAVODXONLIGI HAMDA INSHO YOZISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Sh.Polvanova

NDPI O'zbek tili kafedrası doktoranti

Annotatsiya: O'zbek tili ta'limida o'quvchilarning o'qish savodxonligi va insho yozish ko'nikmalarini rivojlantirish masalari yoritilgan. Muallif til o'rgatishda tinglab tushunish, o'qish, gapirish va yozish ko'nikmalarining o'zaro uzviy bog'liqligini asoslab beradi. Maqolada tinglash faoliyatini tashkil etishning samarali usullari, o'quv materiallarini tanlash mezonlari hamda topshiriqlarni ishlab chiqish tamoyillari ilmiy-metodik jihatdan tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: talaffuz, tinglash, ko'nikma, topshiriq, insho, hikoya, matn, monolog, intensiv

O'qituvchi tinglab tushunish bilan bog'liq barcha qiyinchiliklarni bartaraf eta olmaydi. O'qituvchi ularga bu vazifani oson va qiziqarli bo'lishiga yordam berishi kerak. Bu tinglash ko'nikmalarini rivojlantirish ko'nikmalarini rivojlantirishni ta'minlashi mumkin bo'lgan quyidagi uch omilni hisobga olishi kerak:

1. Talaffuz yoki ohang.

2. Tinglash uchun tavsiya etilgan materialning mazmuni

3. Materialning shakli va keltirilgan shartlar.

O'qituvchi o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan materialdan foydalansa, tinglab tushunish mumkin. Biroq, bu tinglashda qiyinchiliklarni to'liq bartaraf etmaydi. Materialning mazmuni ham tushunishga ta'sir qiladi. Xabar mavzusi o'quvchilarning tushunish vakolatlari doirasida bo'lishi kerak. Qiyinchiliklarni tushuntirish kerak (to'g'ri nomlar, geografik nomlar, terminologiya va boshqalar.)

Tavsiflar rivoyatlarga qaraganda murakkabroq. O'quvchilarning buni tushunishga va tushunishga tayyorligi juda muhimdir. Hikoyaning sarlavhasi matnning asosiy g'oyalarini tushunishda foydali bo'lishi mumkin. Monologik nutq osonroq. Imkon qadar o'zbek tili darslarida shunga e'tibor qaratgan ma'qul.

Ifodalovchi shart-sharoitlar katta ahamiyatga ega: nutq tezligi, materialning bir necha dekompozitsiyalari. O'quvchilarni bir vaqtning o'zida matnni tinglashga o'rgatish lozim. Biroq, ba'zan ular faqat 70% axborotni tushunishi mumkin, va hatto kamroq, shuning uchun ikkinchi taqdimot foydali bo'lishi mumkin. Notiqning mavjudligi yoki yo'qligi ham muhim omil hisoblanadi.

O'qituvchi bu usullardan tinglash malakalarini rivojlantirishda foydalanadi.

1. Maxsus sinfda mashg'ulot o'tkazish o'qituvchiga o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini egallash uchun qulay muhit yaratishda muloqot vositasi sifatida til imkoniyatlaridan foydalanishda tinglash qobiliyatini beradi.

2. O'qituvchi tinglab tushunishni rivojlantirish uchun maktabda ko'proq nutq mashqlaridan foydalanadi.

Tinglash faoliyatini tashkil etish bo'yicha ko'rsatmalar.

1. Matnlarni tinglash

Norasmiy suhbat. Tinglash uchun tanlangan matnlar oldindan tayyorlanmagan hamda bir nutqqa asoslangan bo'lishi kerak. So'zlovchi ko'rinishi; so'zlovchi va tinglovchi o'rtasidagi bevosita o'zaro

munosabat. Gap shundaki, aksariyat hollarda tinglash mashqlarining audio yozuvlaridan foydalaniladi. Agar o'zingiz tinglash uchun o'quvchilarga matnlar yaratgan bo'lsangiz, bu o'quvchilar uchun foydalidir. Video materiallardan foydalanish dars samaradorligini oshirishga ham ijobiy hissa qo'shadi.

2. Topshiriqni tinglash

Taxminlar. O'quvchilarga eshitadigan matn turi haqida oldindan belgilangan fikr kerak. Shunday qilib, ko'rsatma da'voni tinglash... "kamroq foydali, shunga o'xshash narsa:" er va xotinning yoz uchun rejalarini muhokama qilganini eshitasiz... "faktlar, epizodlar, voqealar va boshqalar.) va ularni tushunishga yordam beradi.

Maqsad. Bundan tashqari, tinglashning maqsadi aniq ko'rinadigan yoki eshitiladigan javoblarni jalb qilish kerak bo'lgan oldindan belgilangan vazifani belgilash orqali ta'minlanishi kerak. Bas, o'rniga faqat gapirish, "tinglang va tushuning ... kabi ko'rsatmalar berish kerak: "tinglash va oila yozgi ta'til uchun qaerga borishini topish hamma narsani tushunishga harakat qilishdan ko'ra osonroq va tabiiyroq.

Tinglovchi tomonidan joriy javob. Nihoyat, topshiriqni odatda tinglayotganda intervalgacha javobni o'z ichiga olishi kerak; o'quvchilar oxirigacha kutmaslik uchun o'zlari eshitayotgan ma'lumotlarga javoban murojaat qilishlari kerak.

O'quvchilar matnni tinglashga taklif qilinishidan oldin o'qituvchi barcha so'zlar o'quvchilarga tanish ekanligiga ishonch hosil qilishi kerak. Agar qandaydir muhimlari bo'lsa, o'qituvchi ularni oldindan kiritadi (taxtadagi so'zlar matnda paydo bo'lgan tartibda). SHunda o'qituvchi o'z o'quvchilarining diqqatini tinglaydigan narsalarga qaratishi kerak. Bu ularning fikrlashiga undaydi va matnni tushunishga yordam beradi.

O'quvchi diqqatini rag'batlantiruvchi dastlabki rag'batlantirish vazifalari:

1. Asosiy fikrni tushunishga harakat qiling.
2. Hikoya uchun reja tuzing.
3. Hikoyani tugatishga harakat qiling.

Rasmlarni tushunish mumkin. Tinglaganlaridan so'ng o'qituvchi savollar berishi mumkin; o'quvchilar kelishishlari yoki ularni rad etishlari uchun matn yuzasidan izohlar berish.

Har ikki turni tinglash, ayniqsa, muhimdir, chunki u o'qituvchilardan boshqa ovozlarni eshitish uchun katta imkoniyat yaratadi, o'quvchilarga so'zlashuv tili sifatida yaxshi odatlarga ega bo'lish imkonini beradi va ularning talaffuzini yaxshilaydi.

1. Ommaviy tinglash (o'qituvchi o'qituvchilarni tinglayotgan narsalarini tanlashga va o'yin-kulgi uchun va umumiy tilni yaxshilashga chaqiradi).

Ommaviy auditoriyalar odatda sinfdan tashqarida joylashgan bo'lib, keng tinglash uchun materiallar turli manbalardan (turli kitoblar, qo'shiqlar, videofilmlarga hamroh bo'lgan lentaldan) topiladi.

Intensiv tinglash diskdagi materiallarni ochib beradi. Materiallar asosiy manbai jarayonida turli bosqichlarida ishlatiladi.

Tinglash faoliyati turlari

1. Aniq javob yo'q.

O'quvchilar audioga javoban hech narsa qilishi shart emas.

Hikoyalar. Anekdod yoki haqiqiy latifa aytib berish, mashhur hikoyani qayta hikoya qilish, kitobdan hikoya o'qish; yoki hikoyani yozib olish. Agar hikoya yaxshi tanlangan bo'lsa, o'quvchilar eshinishi va ularni zavqlantirishi mumkin.

Ko'ngilochar filmlar, teatr, videolar.

Hikoyalar kabi agar mazmun chindan ham qiziqarli (qiziqarli, rag'batlantiruvchi, hazil-mutoyiba, dramatik) bo'lsa, o'quvchilar bundan keyingi topshiriqqa muhtoj bo'lmasdan tushunishga harakat qilishga undaydilar.

2. Qisqa javoblar.

Ko'rsatmalarga bo'ysunish. O'quvchilar buyruqlarga javoban harakatlarni bajaradilar, yo shakl yoki tasvirni chizadilar.

Xatolarni aniqlash. O'qituvchi sinf biladigan narsaning hikoya yoki tavsifini, ammo qasddan qilingan xatolar yoki nomuvofiqliklar orqali hikoya qiladi. Tinglovchilar noto'g'ri so'z yoki jumla eshitganlarida qo'llarini ko'taradilar.

Bashorat qilish. O'qituvchi shaxs, joy, narsa, harakat, yoki nima haqida qisqacha og'zaki ta'rif beradi; o'quvchilar o'ylaganlarini yozib oladilar.

3. Uzunroq javoblar

Savollarga javob berish. Juda to'liq javob talab qiladigan bir yoki bir necha savollar oldindan beriladi, matnni tinglash uchun javob (lar) beradi. So'ralayotgan javoblarning nisbiy uzunligi tufayli ular yozuvda eng qulay hisoblanadi.

Jamlanma. O'quvchilar eshitganlarining mazmunini yozadilar. Boshida, o'rta, yoki matn oxirida uzun bo'shliq qoladi; o'quvchilar o'z taxminlarini yozadi.

4. Kengaytirilgan javoblar

Bu erda uzoq vaqt o'qish, yozish yoki tinglash kabi umumiy ko'nikmalar bir faoliyat sifatida shakllantiriladi. Muammo og'zaki bayon etiladi; o'quvchilar unga qanday yondashishni muhokama qiladilar va / yoki taklif etilgan echimni yozadilar. Monolog parchasidan ko'chirma taqdim etiladi, oldingi ma'lumotlarsiz; tinglovchilar so'zlardan, ovozlarning turlaridan, bo'layotgan voqealarning nozik dalillaridan nimalarnidir taxmin qilishga harakat qiladilar. Murakkabroq

darajada adabiyotning ovoz chiqarib o'qishga yaroqli qismi (masalan, she'rlar) muhokama qilinishi va tahlil qilinishi mumkin.

O'qituvchining nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirishda foydalanishi mumkin bo'lgan rag'batlari ko'pincha kuchsiz va sun'iy bo'ladi. O'quvchilar biror narsa haqida kimgadir gapirib berishni, nimanidir tushuntirishni va kimgadir nimanidir isbotlashni xohlaydigan holatlar bo'lishi kerak (vaziyatli-kommunikativ yondashuv).

To'rt ko'nikmani (tinglash, gapirish, o'qish, va yozish), o'rgatishda intuitiv gapirishga o'rgatish eng asosiysidir. Xalqaro til o'qitish tajribalarida ham til o'rganuvchilar, birinchi navbatda, gapirishni o'rganishga ehtiyoj sezadi. O'zbek tilida gapirishni ma'lum ma'noda bilgani uchun to'g'ri, savodli yozish ko'nikmalariga ega bo'lishga intilish bor.

Fonetika o'qitish orqali o'quvchilarni bog'lanishli matn tuzishga o'rgatish ham mumkin. Bunda o'quvchi o'z fikrlarini donolar fikrlari orqali asoslashni, jummalarni bir-biriga mantiqan bog'lashni o'rganadi.

1-topshiriq. Quyidagi uch jumlaning mazmunan bog'lang. Undosh tovushlar bilan bog'liq tovush o'zgarishlarini ham yozma izohlang.

1. Inson hayotida hammasidan ko'ra eng kerakli bilim – o'z-o'zini anglashdir. 2. Asosiy raqiblarning sening o'zingda mavjud: bular – yalqovlik, qo'rquv, ikkilanish, qat'iyatsizlikdir. 3. Taqdir – tasodifiy vaziyatlarning natijasi hisoblanmay, balki tanlov natijasidir; uni kutish emas, balki yaratish kerak (B. Fontenel).

2-topshiriq. Quyidagi ikki alohida fikrni yana bir uchinchi o'zingizdagi (yoki biror manbadagi) fikr orqali bog'lang. Hosil bo'lgan matndan talaffuzi va yozilishi mos kelmaydigan so'zlarni ajrating.

Sabr bizni maqsad sari yaqinlashtiradi, faraz esa undan uzoqlashtiradi (J. Dyube). Hech kim o'z kuchini amalda qo'llamay turib, uning qay darajada ekanligini bilmaydi (Gyote).

3-topshiriq. Jumlada qanday fonetik hodisalar mavjudligini so'zlab bering. Qaysi tovushlar alohida belgiga ega? Qanday xususiyatiga ko'ra aksariyat tovushlar bitta birlashtiruvchi belgiga ega bo'ladi?

E'tibor – qalbimizning yago'zbek eshigi bo'lib, ong-shuurda nimaiki bo'lsa, barchasi zudlik bilan u orqali kiradi (K. Ushinskiy).

4-topshiriq. Uyga vazifa. O'nta tasviriy ifodani muqobil so'zlari bilan yozing. Maqol va aforizmlarda ifodalashiga misollar keltiring, keyin ularning orfografik tahlilini amalga oshiring.

O'zbek tili o'qitishda tahlil materiali sifatida iboralardan foydalanish ham o'rinli ekanligini aytgan edik. Har bir o'quvchini til imkoniyataridan samarali

foydalanishga o'rgatish o'zbek tili darslarining asosiy vazifalaridandir. Xalqimizda "So'z ko'rki – maqol" deb bejiz aytilmagan. Hikmatli so'zlar, maqol va matallardan tashqari yana bir ta'sirli til birligi iboralar ekanligini inobatga olsak, ular ham fonetika ta'limi jarayonida asosiy tahlil materiallaridan biri bo'la olishi anglashiladi. Iboralardan istalgan mavzuni o'tayotganda ham tahlil materiali sifatida foydalanish mumkin.

1-topshiriq. Berilgan iboralar o'rniga ma'nosi iboraga teng keladigan so'z toping va ulardan tanlaganlaringiz ishtirokida gaplar tuzing. Gapda ishtirok etgan so'zlardagi undoshlardan talaffuzda jarangsizlashadiganlarini aniqlang.

Qo'li ochiq, ko'zi to'q, bo'yi etgan, ko'ngli oq, og'zi katta, ko'z ochib yumguncha, oyoqqa turib, ko'ngli g'ash, belini mahkam bog'lab, ko'z ilg'amas, ko'z tutmoq, ko'z boylash, ko'z tashlamoq, ko'zingga qara, oyog'ini qo'lga olib, ko'zi ochilmoq.

2-topshiriq. Iboralarni ko'chiring. Unda ishtirok etayotgan qator undoshli so'zlarni aniqlang.

1. Ikkovlari oralaridan qil o'tmaydigan do'st edilar. 2. O'ziyam tegirmonga kirsam, butun chiqadi-ya! 3. O'zbeksi o'g'lini ko'zi to'rt bo'lib kutdi. 4. Ming xil masala ustida bosh qotirishga to'g'ri keladi. 5. Hammamiz bir yoqadan bosh chiqaraylik. 6. "Nega daming chiqmaydi, ko'ruvding-ku?" – dedi To'la.

3-topshiriq. Iboralarni o'qib ma'nosini izohlang. Har bir iboraga ma'nodosh so'z, imkoni bo'lsa, ibora ham toping. Keyin ularga mantiqiy urg'u qo'ying.

1. Gulomjon qishloqqa tarvuzi qo'ltig'idan tushib qaytib keldi. 2. Sattorov oyog'i kuygan tovuqdek tipirchilab qoldi. 3. Cholning dami ichiga tushib ketdi. 4. Saida boshini quyi soldi. 5. Ular boshlarini qashishga vaqt topolmay qoldilar. 6. Hammaning og'zi ochildi-qoldi. 7. Hamid jon kuydirib ishlar edi.

4-topshiriq. Iboralarning ma'nosiga teng keladigan so'zlarni topib ko'chiring. Keyin ochiq bo'g'inlar sonini aniqlab undosh tovushlarining hosil bo'lish o'rnini ayting.

1. Tog'ni ura talqon qiladigan. 2. Quloq solmadi. 3. Esi chiqib ketdi. 4. Bir mayizni teng bo'lib eydi. 5. Oyoq-qo'li engil. 6. Eng shimarib. 7. O'zini tomdan tashlaydi.

5-topshiriq. Nuqtalar o'rniga iboraning ma'nosi teng keladigan so'zlarni ilovadan olib yozing va nechta so'zda tovush o'zgarishi sodir bo'lganini aniqlang.

1. Ko'ngli joyiga tushdi –..... 2. Tepa sochi tikka bo'ldi –.....3. Xamirdan qil sug'urganday –..... 4. Tekkanga tegib tegmaganga kesak otadi –.....5. Tutgan eridan kesadi –.....6. Aravani quruq olib qochadi –..... 7. Eti suyagiga yopishgan –.....8. Erga ura ko'kka sapchiydi –..... 9. Qo'y og'zidan cho'p

olmagan –.....

q	Tegajo	Udda	maqdan
	Oson	buron	choq;
	Achchi	Tinchl	Ozg'in
qlandi	h	Yuvos	Sho'x

6-topshiriq. Berilgan birikmalarni so'z birikmasi va ibora sifatida qo'llab ikkitadan gap tuzing. Gapda nechta so'zda tovush almashinish hodisasi sodir bo'lganini aniqlang.

1. Bo'yniga ilmoq. 2. Tarvuzi qo'ltig'idan tushmoq. 3. To'nini teskari kiymoq. 4. Qo'li ochiq. 5. Tosh otmoq. 6. O'z yog'ida qovrilmoq. 7. Qulog'iga quymoq.

7-topshiriq. Berilgan iboralarni teng kelgan so'zlari bilan birga yozing.

1. Gap tashiydi. 2. Gap ko'tarmaydi. 3. Gapning tagiga etdi. 4. Jonini hovuchladi. 5. Boshi qotdi. 6. Pesho'zbeksi tirishdi. 7. YUzi shuvut bo'ldi. CHaqimchi, aniqladi, adashdi, arazladi, qo'rqdi, o'ylandi, g'azablandi, uyaldi.

8-topshiriq. Tana a'zolari bilan bog'liq iboralarga ikki guruhga bo'linib kim o'zarga misollar keltiring. Mag'lub bo'lgan jamoa undan fonetik yozuvda yoziladigan so'zlarni topadi.

9-topshiriq. O'qing. Berilgan iboralarning ma'nolarini tushuntirib bering. Fonetik va morfologik tamoyilga mansub so'zlarni alohida-alohida yozing.

1. Yuzini teskari qilsin. 2. Ko'z ostiga oldi. 3. Quloq solmadi. 4. Qulog'idan kun ko'rinadi. 5. Qulog'iga ildi. 6. Burni ko'tarilgan. 7. Burnidan chiqdi. 8. Burnidan baland gapirib bo'lmaydi.

10-topshiriq. Berilgan gap tarkibidagi iboralarni toping. Ularni sinonimlari bilan almashtirishga urinib ko'ring.

1. Burnidan ip o'tkazib olgan. 2. Og'ziga talqon soldi. 3. Og'zi kuydi. 4. Tishining kirini so'ryapti. 5. Tishini tishiga qo'ydi. 6. Tishining oqini ko'rsatdi. 7. Tishining kavagida saqladi.

11-topshiriq. Berilgan iboralarning shakldoshlarini toping. Unda tovush o'zgarishlarining qaysi turlari mavjud?

1. Qulog'iga ildi. 2. Og'zi kuygan. 3. Og'ziga talqon soldi. 4. Boshi devorga urildi. 5. Bo'yniga ilmoq. 6. To'nini teskari kiymoq. 7. Tosh otmoq. 8. Qulog'iga quydi. 9. Qo'li ochiq.

12-topshiriq. Quyidagi iboralarni o'qing. Ma'nolarini tushuntirib bering. Tovush tushish hodisasi ro'y bergan so'zlarni ayting.

1. Tilini tiydi. 2. Tili kuydi. 3. Tilining uchida turibdi. 4. Tilini tishladi. 5. Bo'yniga ip bog'ladi. 6.

Bo'yniga ildi. 7. Bo'ynini qisdi. 8. Tomog'i tushdi. 9. Tomog'ini moyladi.

13-topshiriq. Berilgan iboralarni «Klaster» usulidan foydalanib guruhlarga ajrating.

1. Elkamning chuquri ko'rsin. 2. Elkasi tirishdi. 3. Elkasiga shayton mindi. 4. Elkasidan tog' ag'darildi. 5. Orqa o'girdi. 6. Orqa qildi. 7. Qo'l etmadi. 8. Qo'li uzun. 9. Qo'li qisqa. 10. Qo'lini paxsa qildi. 11. Qo'lini yuvib qo'ltig'iga urdi. 12. Qo'li qichidi.

14-topshiriq. Quyidagi iboralarning antonimlarini toping. Tovush o'zgarishlarining qaysi turi ko'proq ekanligini aniqlang.

Qo'li egri, qo'li engil, qo'li shirin, qo'li gul, qo'li uchida kun ko'radi, pichog'i yog' ustida, yuragi yo'q, yuragi baquvvat, yuragidan urdi, yuragi jiz etmadi.

15-topshiriq. Tana a'zolari bilan bog'liq iboralarga bittadan misol keltiring. Ochiq bo'g'inlarni aniqlang.

16-topshiriq. Matnni ifodali o'qing. Iboralarning tagiga chizing. Unda bir tovushdan iborat bo'g'inlar soni qanchaligini aniqlang.

Matluba xo'zbekga tarvuzi qo'ltig'idan tushib qaytdi. Dugo'zbeksi buni ko'rib og'zi ochilib qoldi. Chunki, odatda, Matluba ushlagan joyini uzadigan qiz edi. Sababini so'ramoqchi edi, dugo'zbeksi xafa bo'lib qolishini o'ylab tilini tishladi. Ertasiga ham uning pesho'zbeksi tirishib yurdi. Keyin dugo'zbeksi chidayolmay og'iz juftladi. Matluba unga bor voqeani aytib berdi va engil tortdi.

O'zbek tili o'qitishni mashq va topshiriqlar orqali takomillashtirish o'quvchilarda DTS malaka talablari va dasturda belgilangan ko'nikma hamda malakalarini, nutqiy kompetensiyani shakllantirishga olib keladi.

O'quvchilarda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda matn bilan ishlash katta samara baradi. Biroq unda matn mazmuniga doir topshiriq salmoqli, o'ylantiradigan mushohadaga chorlaydigan bo'lishi kerak.

Masalan, 7-sinf o'quvchilari uchun quyidagi matnni mantiqiy mushohada uchun tanladik va amaliyotda sinab ko'rdik. Namunani aynan keltiramiz:

1-topshiriq. Matnni diqqat bilan o'qing va unga ilova qilingan ikkita savolga javob bering. Fikrlaringizga mantdan asos keltiring.

– Ho' Skripka! – Bu Petyaning ovozi edi, shu zahotiy oq charsillagan tovush ham eshitildi. Yanguli Petyaning yuziga tarsaki tortgan edi. Orqamga qaramadim – men yig'lardim, bolalar ko'zyoshlarimni ko'rishlarini istamasdim. Yig'lardim-u, lekin bugungi olishuvda g'olib chiqqanimni ich-ichimdan his etardim.

Tongotar, hali g'ira-shira paytda men Aleksandridilar darvozasi oldida turardim. Xristo

eshakka to'qim urar, Yanguli esa unga yordamlashar edi. Meni ko'rib yonimga keldi.

– Ha, arz qilgani keldingmi? – dedi u otasi tomon bosh irg'ab. Xristo orqa o'tirib turganidan meni ko'rmasdi.

– Kim kepti? – deb baqirdi u ishidan ko'z uzmay.

– O'rtog'im.

– Yangulining vaqti yo'q, bozorga boradi!

– Xristo o'girilib meni ko'r-di-yu hayron bo'ldi: — Iye, yarashdinglarmi?

– Yarashdik! — deb javob qildim men.

– Ha, mana bu boshqa gap! Ikkoving ham zo'r yigitsan-ku!

– Xristo suyunib ketdi.

– Kir bu yoqqa!

– Rahmat, shoshib turibman... Qachon qaytasan?

– Kechki payt, — deb javob berdi Yanguli.

– Ko'prik tagida kutaman!

Shunday dedimu izimga qaytdim.

U keldi, indamay eshagini bir chetga bog'ladi-da, ko'ylagini yechib to'qim ustiga tashladi, shunda yana ko'ksidagi afsungar so'zga ko'zim tushdi: «Hellados». Bugungi olishuvimizga faqat eshak shohid bo'ldi. Mushtlashish uzoq davom etdi. Har qancha urinmayin Yanguli o'zg'irlik qildi – birinchi zarbani u berdi. Men yiqilmadim, faqat chayqaldim, xolos. Ikkinchi marta hamla qilganida chaqqonlik bilan gavdamni orqaga tashladim, qo'li burnim yonidan shuvullab o'tib ketdi.

Bunday matnlar ustida mulohazaga, mushohadaga undovchi topshiriqlar asosida ishlash, shubhasiz, o'quvchida fikrlash ko'nikmalarini hosil qiladi, rivojlantiradi.

Nima uchun tanqidiy fikrlash qobiliyati muhim?

Agar rivojlantirish va kasbiy hayotda yana bir qancha kasbiy ko'nikmalardan foydalanish mumkin bo'lsa, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini barcha soha uchun birdek xizmat qila oladi. Jumladan, kuchli tanqidiy fikrlash qobiliyatini namoyon etgan shaxs quyidagini yaxshi bajara oladi:

1. Muammolarni hal qilish.

2. Ma'lumotlarning samarali tahlilini amalga oshirish.

3. Fikr almashish, fikr bilan muammolarni hal qilish.

4. Ma'lumotlarni sintez qilish va taqsimlash.

5. Axborotni inklyuziv va ob'ektiv tarzda qayta ishlash.

6. Mantiqan o'ylab ish ko'rish.

Shuningdek, matn bilan ishlash jarayonida o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, mustaqil mushohada yuritish va nutqiy kompetensiyani shakllantirish imkoniyatlari ochib berildi. Taklif etilgan mashq va

topshiriqlar o'quvchilarning fonetik, leksik va grammatik bilimlarini mustahkamlash bilan birga, ularni fikrini izchil va mantiqiy ifodalashga o'rgatadi. Tadqiqot natijalari o'zbek tili darslarida o'qish savodxonligi va insho yozish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy metodik yondashuvlarni joriy etishda amaliy ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Сафарова Р. Ўзбек тили таълимининг янгиланган мазмуни ва унинг дидактик асослари. – Т.: Фан, 1995. – 108 б.
2. Турсунов У., Мухторов А., Раҳматуллаев Ш. Ҳозирги ўзбек адабий тили. – Т.: Ўзбекистон, 1992. – 399 б.
3. Тўхлиев Б., Шамсиева М., Зиёдова Т. Ўзбек тили ўқитиш методикаси. – Т., 2010. – 184 б.
4. Тўхлиев Б., Юсупова Ш., Зиёдова Т., Охунжонова О., Жумашев Д. Ўзбек тили ўқитиш методикаси. Амалий ва лаборатория машғулоти учун. – Тошкент: Баёз, 2012. – 152 б.
5. Ҳамроев А. Ўзбек тили таълимида нутқдан тилга қараб бориш. Филология ва услубий масалалари. Илмий-методик мақолалар тўплами. – Бухоро, 2010. – 176–180 б.
6. Антонова, Е. С. Методика преподавания бошқаского языка: коммуникативно-деятельностный подход Текст.: учеб. Пособие для студ., аспирант. и преподавателей пед. учеб. заведений / Е. С. Антонова. М.: КноБоща, 2007. – 464 с.
7. Бабайцева, В. В. Лингвометодические основы преподавания бошқаского языка в общеобразовательной школе Текст.: пособие для учителя / В. В. Бабайцева, Л. Д. Чеснокова, А. П. Еремеева. М.: Изд-во НИИ школ министерства просвещения РСФСР, 1980. – 79 с.
8. Гац И.Ю. Методика бошқаского языка в задачах и упражнениях Текст. Учеб. пособие для студентов пед. вузов / И. Ю. Гац. М.: Дрофа, 2007. – 287.

World Bulletin of Social Sciences (WBSS)

Available Online at: <https://www.scholarexpress.net>

Vol. 55, February 2026

ISSN: 2749-361X